

واژه‌شناسی انگلیسی: همراه با فرایندهای واژه‌سازی

در انگلیسی و فارسی

غلامرضا تجویدی. تهران: سمت، ۱۳۸۴. چاپ نخست، ۲۷۵ صفحه

این کتاب برای درس واژه‌شناسی در رشته مترجمی زبان انگلیسی دوره کارشناسی به‌عنوان منبع اصلی مناسب است.

- کتاب دارای پیشگفتار، بیان صریح هدف، فهرست اجمالی مطالب و جدول است. تمرین و آزمون برای فصل‌های آن در نظر گرفته شده و فهرست منابع نیز دارد.
- حروف‌نگاری خوب است و تاجایی که بررسی شد، مشکلی مشاهده نشد. در برخی صفحات فاصله کم بین خطوط (مانند صص ۱۰، ۱۴ و ۱۵)، ظاهر مطلب را پیچیده‌تر نشان می‌دهد. صحافی اثر خوب است.
- طرح جلد چندان مناسب نیست و ارتباطی با محتوا ندارد. واژه‌های Yes و No بیشتر کتاب را مرتبط با درس مکالمه نشان می‌دهد. شاید بهتر باشد از ریشه‌ها و وندهای لاتین و یونانی روی جلد استفاده شود.
- غلط چاپی مگر درباره رعایت فاصله و نیم‌فاصله‌ها وجود ندارد. نگارش متن روان و رساست. قواعد ویرایش و نگارش به‌صورت کلی خوب رعایت شده است.
- آنچه در ابتدا جلب توجه می‌کند که کمی هم نامتعارف است، این است که کتاب به اصطلاح دورو است، به این معنی که از سمت راست کتاب مطالبی به فارسی نگارش شده است و شماره‌بندی صفحات از ۱ تا ۴۲ به فارسی است و فصل‌بندی و بخش‌بندی جداگانه دارد. از سمت چپ کتاب تا صفحه ۲۱۶، مطالب به انگلیسی نوشته شده است و فصل‌بندی و بخش‌بندی جداگانه دارد. بخش فارسی و انگلیسی

کتاب هر کدام به‌تنهایی نظم و پیوستگی خوبی دارند، ولی میان این دو بخش ارتباطی نیست. برای نمونه در بخش فارسی، تعریف واژه و تکواژ و فرایندهای واژه‌سازی توضیح داده شده است، ولی در بخش انگلیسی، تأکید بر ریشه و منشأ لاتین و یونانی ساختار واژه‌هاست. با این حال در ابتدای هر یک از دو بخش فارسی و انگلیسی، نویسنده به‌طور کامل ساختار کتاب را توضیح داده است. در بخش پیشگفتار فارسی، چگونگی استفاده بهینه از مطالب کتاب و تفاوت کتاب با کتاب دیگری با همین مضمون از همین نویسنده در انتشارات پیام نور توضیح داده شده است؛ اسامی دیگر اساتیدی که مطالب کتاب را بررسی کرده‌اند و راهنمایی‌هایی داشته‌اند، ذکر شده است؛ همچنین توصیه‌هایی به اساتیدی که این کتاب را تدریس می‌کنند، از یک سو و دانشجویان از سوی دیگر ارائه شده است. پیشگفتار بخش انگلیسی کتاب کوتاه‌تر از پیشگفتار فارسی است و با عنوان introduction، چارچوب کتاب را توضیح می‌دهد.

- کتاب به‌طور کلی چارچوب مشخصی دارد. استفاده از فونت‌های مختلف برای نشان‌دادن تفاوت‌ها و نکات مهم به‌خوبی صورت گرفته است. منابع و مراجع مورد استفاده در هر دو بخش فارسی و انگلیسی ذکر شده است. درواقع نویسنده خود تلاش بسیار کرده است تا چارچوب کتاب ملموس و الگوهای ارائه مطالب ثابت و مشخص باشد.
- نظم و انسجام درون فصل‌ها به‌ویژه چهار فصل آغازین بخش انگلیسی و فصل‌های فارسی بیشتر مشهود است.
- از منابع معتبری در کتاب استفاده شده است، ولی جای برخی منابع نیز خالی است.

نقد و بررسی کتب ۱۲۱

- دو روش ارجاع به منبع در کتاب استفاده شده است: ارجاع اول، درون‌متنی است که فقط در بخش فارسی، آن‌هم به‌ندرت استفاده شده است. روش دوم که بیشتر به کار رفته، اشاره به منبع در زیرنویس است که آن‌هم در بخش انگلیسی و فارسی با هم متفاوت است. رعایت امانت در استفاده از منابع به‌طور کامل انجام شده است. سوگیری و جانب‌داری خاصی در کتاب مشاهده نمی‌شود.
- نوآوری بارزی در کتاب وجود ندارد.
- با توجه به اینکه مطالب بخش فارسی بیشتر از دو یا سه منبع نه‌چندان جدید گرفته شده، گاهی مطالبی دیده می‌شود که با صاحب‌نظران امروز منافات دارد. برای نمونه:
✓ نویسنده به وجود میانوند در فارسی قائل است و آن را از کلباسی (۱۳۷۱) نقل می‌کند، در حالی که در فارسی میانوند وجود ندارد.
✓ پسوندهایی مانند «-اله» در «بزغاله»، «-دیس» در «طاق‌دیس»، «-سیر» در «گرمسیر»، «-گین» در «غمگین» و... جزء پربسامدترین و زیاترین پسوندهای فارسی در نظر گرفته شده است که این‌طور نیست.
✓ در صفحه ۱۷، «-ومند» یک پسوند مستقل و متفاوت از «-مند» در نظر گرفته شده، در حالی که امروزه آن را تکواژ گونه‌ای از «-مند» در نظر می‌گیرند.
✓ در صفحه ۵، انواع وند را پیشوند، پسوند و میانوند می‌داند که البته تنوع وندها بیشتر است و برای نمونه بیناوند، درون‌وند و... هم وجود دارد.
✓ در صفحه ۶، واژه‌بست از انواع کلمه برشمرده می‌شود که چنین نیست.
✓ در صفحه ۱۰، در تعریف «ترکیب» گفته شده که دو یا چند تکواژ آزاد به‌هم می‌پیوندند، اما در مثال‌ها «آشپز و کف‌گیر» آمده که «-پز» و «-گیر» تکواژ آزاد نیستند.

- ✓ در صفحه ۱۹، هنگام معرفی پسوندهای اشتقاقی، پسوندهای «-تر» و «-ترین» هم آمده که تصریفی هستند نه اشتقاقی.
- سازواری قابل قبولی با مبانی و پیش‌فرض‌های علمی وجود دارد. مغایرتی با اصول دینی و اسلامی نیست.
- محتوا با عنوان و فهرست منطبق است. برای نمونه از عنوان اثر انتظار می‌رود به فرایندهای واژه‌سازی، ازجمله ترکیب و اشتقاق پرداخته باشد که در فصل‌های سوم، چهارم و پنجم از بخش فارسی و فصل‌های دوم، سوم و چهارم از بخش انگلیسی به این مطالب پرداخته شده است.
- همچنین یکی از مفاهیم مهم در بررسی ساختار واژه، تکواژ و انواع آن است که در فصل اول فارسی و انگلیسی به آن اشاره شده است. محتوای این اثر تاحد زیادی اهداف درس مورد نظر را برآورده می‌کند و برای درس دو واحدی کارشناسی مناسب است.
- با سرفصل‌های مصوب منطبق است، ولی بهتر است به فرایندهایی مانند clipping, blending و backformation در انگلیسی و پدیده وام‌گیری در فارسی و انگلیسی اشاره شود.
- ابزار و مؤلفه‌های به‌کاررفته در این کتاب به شرح زیر است:
 - ✓ پیشگفتار: توضیحات خوب و مناسبی درباره اثر، هدف و شیوه تنظیم و ارائه مطالب هر فصل آورده شده است.
 - ✓ فهرست مطالب بسیار کلی است.
 - ✓ تمرین و پرسش: در انتهای هر فصل فارسی به جز فصل چهارم تعدادی پرسش مطرح شده است. این مورد در بخش انگلیسی نیز رعایت شده است.

✓ جدول: از فصل پنجم تا هفدهم بخش انگلیسی در ابتدای هر فصل، جدول‌هایی ارائه شده که مطالب آن فصل را نشان می‌دهد.

- در برخی از موارد، معادل فارسی انتخاب‌شده متفاوت از اصطلاحات رایج است، مانند معادل‌های فارسی «morphology»، «صرف و ساخت‌واژه» است که صرف رایج‌تر است، اما نویسنده واژه‌شناسی را به کار برده است که معادل «lexicology» است.

- معادل انگلیسی برخی از اصطلاح‌ها نیز ارائه نشده است، مانند: «نحت، ترخیم، کنارچینی».

- مطالب ارائه‌شده در بخش پیشگفتار فارسی می‌تواند در قالب پیشگفتار، سخنی با اساتید، سخنی با دانشجویان و مقدمه ارائه شود. متأسفانه گاهی توجه چندانی به پیشگفتار و مقدمه کتاب نمی‌شود، هرچند مطالب ارائه‌شده در این بخش‌ها می‌تواند در استفاده بهتر از کتاب بسیار تأثیرگذار باشد.

- هرچند ارائه بخش فرایندهای واژه‌سازی فارسی می‌تواند برای دانشجویان مترجمی انگلیسی سودمند باشد، با توجه به حجم مطالب و اینکه کتاب در اصل ساختار واژه‌های انگلیسی و به‌نوعی واژه‌شناسی است، پوشش دادن مطالب در یک ترم دشوار به‌نظر می‌رسد. درواقع بیشتر گویی دو کتاب در قالب یک کتاب ارائه شده است. مطالب بخش واژه‌سازی فارسی به‌صورت خلاصه ارائه شده است و هر فصلی در اصل می‌تواند با ارائه نمونه‌ها و مثال‌های بیشتر بسط داده شود.

- بخش فرایندهای واژه‌سازی به زبان فارسی می‌توانست به‌دنبال مطالب انگلیسی ارائه شود، یا هر دو بخش با هم تلفیق شود. به‌عبارتی این امکان وجود داشت که

نویسنده پس از هر یک از فرایندهای واژه‌سازی در زبان انگلیسی، همان فرایند را در زبان فارسی و با ارائه نمونه‌های فارسی توصیف کند.

- در بخش فارسی درس هشتم با عنوان مبانی علمی واژه‌سازی و واژه‌گزینی، ضوابط تخصصی مرتبط با ساخت‌واژه ارائه شده است. هرچند آگاهی نسبت به این مطالب می‌تواند جالب توجه باشد، در کل کتاب تمرینی که به‌صورت عملی دانشجویان را با فرایند واژه‌گزینی درگیر کند، ارائه نشده است. نویسنده در بخش پیشگفتار امکان چنین تمرین‌هایی را مطرح کرده است، ولی در عمل فرایند واژه‌گزینی مبحثی مفصل و دشوار است که نیاز به تمرین‌های متمرکز با راهنمایی اساتید فن دارد.

- با توجه به هدف کتاب که معرفی واژه‌شناسی انگلیسی برای دانشجویان رشته مترجمی است، ارائه ترجمه اصلی و مورد نظر نویسنده محترم برای هر یک از ریشه‌ها و وندها می‌توانست برای دانشجویان مفید واقع شود و درنهایت کشف معنای نهایی واژه (ریشه و وند) بر عهده دانشجویان می‌بود.

- بخش انگلیسی کتاب درواقع منبعی غنی از وندهای لاتین و یونانی (همان‌گونه که در پیشگفتار نویسنده ذکر شده است، ۱۶۰ وند یونانی و ۳۳۸ وند لاتین) است. یادگیری این تعداد وندها و همچنین یادگیری کاربرد و معادل انگلیسی آنها همزمان با بحث برای یافتن معادل مناسب برای آنها چندان امکان‌پذیر به‌نظر نمی‌رسد.

- به‌طورکلی کتاب می‌تواند بسیار ارزشمند و کارآمد باشد. برخی از نکات مثبت کتاب به این شرح است: تمرین‌های مناسب و متنوع، تعریف اصطلاحات مرتبط با این حوزه در فارسی و انگلیسی، ارائه توضیح مبسوط درباره چارچوب کتاب و

نقد و بررسی کتب ۱۲۵

چگونگی بهره‌گیری از مطالب مربوط با هدف تمرین واژه‌سازی، استفاده از منابع معتبر، استفاده از ابزار دیداری مانند فونت‌های متفاوت، جدول و

- از نظر جامعیت محتوا و موضوع، اثر نویسنده محترم همه جوانب موضوع را مورد توجه قرار داده است.
- درباره رعایت امانت، نویسنده محترم حتی به اظهارنظرهای همکارانشان نیز اشاره کرده‌اند.